

5. Nevskiy B. Literaturnyyi sekund–hend. Meshap – ditya novogo veka [Elektronnyy resurs] // Mir fantastiki. – №100; dekabr 2011. – Rezhim dostupa: <http://www.mirf.ru/worlds/chto-takoe-mashup> (01.08.16).

Pivovarska K. S., Candidate of Philosophical Sciences, Poltava Law College Yaroslav Mudryi National Law University (Ukraine, Poltava), lumpen@meta.ua

Canon vs fanon: a plurality of links

We have considered the phenomena of fanfiction, its genesis and typology. We have investigated the features of the interaction of the author and consumer of cultural objects, changes in their roles and functions. We have allocated the main problem – relation of author works and fanfiction; we introduced the concept of «canon» and «fanon» based on the principle of poliontizm. We have considered the concept of «fanservis» as a way of communication with the audience and the author of the canon with fanon. We have identified a part of the fanfiction as a mash-up, which is the limiting case of a fusion of the author and follower.

Keywords: fanfiction, fandom, fanfic, fanon, canon.

* * *

УДК 1(091)

Солоділова О. В.,
кандидат філософських наук, доцент кафедри
філософії та соціально–політичних дисциплін,
Університет митної справи та фінансів
(Україна, Дніпро), rveo82@gmail.com

Оцінка кризь призму історії філософії

Стаття спрямована на здійснення спроби реконструювати передісторію сучасної теорії поняття оцінюючої діяльності. Головною тезою статті є припущення, що процес пізнання та оцінювання дійсності в основі мають однакову природу. Для структурування основного матеріалу використані історичний та порівняльний методи, метод аналізу. Дослідження акту сприйняття становить наявність у ньому моменту оцінки. Метою порівняльної оцінки є встановлення в межах естетичного міри більшої чи меншої художності. Механізм проведення оцінюючої діяльності становить: сприйняття, безвідносна оцінка як факт, формальний аналіз творів мистецтва. Естетичний сенс художніх прийомів випливає з відношення до цілого, композиційної єдності. Це відношення є відношенням засобів до мети. Історико–філософський аналіз дослідження проблеми приводить до певних висновків: оцінка та оцінююча діяльність порівняно рано стали об'єктом філософської рефлексії. Позитивні дослідники щодо специфіки оцінюючої діяльності визначили в таких антиноміях як емоційно–почуттєве та раціональне ставлення до об'єкта.

Ключові слова: оцінка, історія філософії, пізнання, оцінююча діяльність.

Характерною ознакою сучасної наукової думки є її методологічна спрямованість. Науковий інтерес не зосереджується винятково на предметі дослідження. Сучасна наука виходить з потреби детального розрізнення окремих наукових областей та їх об'єктів. Звідси і виходить спрямованість сучасної наукової методології за двома напрямками. З одного боку, дослідження її спрямовані до логічних основ знань, а з іншого, знаходять уважне відношення до фактичного виміру науки, тобто до своєрідності буття кожної з тих об'єктивних даностей, які підлягають її вивченню. І хоча ці дві проблеми на перший погляд торкаються протилежних сторін науки, однак будь–яка спроба конкретного їх вирішення викриває між ними глибокий внутрішній зв'язок.

Довгий час естетику вважали нормативною дисципліною, яка приписувала художньому смаку універсальні правила визначення естетичної оцінки, а будь–яку оцінку, в особливості естетичну, вважали відносною, суб'єктивною і такою, яка визначається історично мінливими умовами, а тому позбавленою будь–якої об'єктивної загальної значущості. Іншою типовою помилкою науковців було вирішення відношень суб'єктивного та об'єктивного в художньому творі у

рамках канону раціональності, що склався в Новий час. Вони наполягали на тому, що відмінність суб'єктивного та об'єктивного фактів не первісна, а є результатом теоретичної рефлексії. Звідси висновок, що естетичний об'єкт володіє повновладною реальністю лише в живому художньому сприйнятті, отже, пізнання й розуміння його досягається лише через безпосереднє переживання того творчого акту сприйняття, який створює цей об'єкт. Акт сприйняття містить момент оцінки, тобто стверджує і визнає художню форму як естетичну цінність. Далі йде уточнення, що оцінка містить в собі просте ствердження та визнання творів естетичними цінностями, але не визначає рівня їх художньої гідності. Скоріше за все тут йдеться про ту оцінку, яка є безвідносною. Та поряд з нею завжди існує відносна, порівняльна оцінка, метою якої є встановлення в межах естетичного міри більшої чи меншої художності. Пропонується такий механізм проведення оцінюючої діяльності: сприйняття, безвідносна оцінка як факт, формальний аналіз творів мистецтва, а саме, загальний опис художніх форм та прийомів використаних у цьому виді мистецтва. Констатування наявності того чи іншого елемента присутнього в художній формі твору не дає естетичної оцінки. Крім того, навіть наявність одного прийому в одному виді мистецтва може мати різні значення і мету використання. Та не дивлячись на це відомо, що ні окремих художніх прийомів, ні їх сукупність ще не забезпечують цінності художнього твору. Тому їх естетичний сенс випливає з відношення до цілого, композиційної єдності. Таке ставлення є відношенням засобів до мети, та не таких, які входять до її складу як необхідні частини, і тому мають не лише службове, а й самоцінне значення. Ця телеологічна структура естетичного об'єкту виявляється особливо чітко, якщо підійти до нього з боку процесу творчості. Окремі фактори та елементи представляють тут особливі прийоми, які здійснюють окремих художній задум. Значення окремого з цих прийомів визначається телеологічно, тобто з точки зору його відповідності загальному художньому завданню. Іншими словами, для досягнення естетичного сенсу окремих прийомів потрібна телеологічно обґрунтована оцінка. З неї вже виводиться міра значення, цінності того чи іншого твору мистецтва або будь–якого іншого об'єкту сприйняття та оцінювання.

Поняття оцінки вивчалось різними вченими різних наук. Намагалися структурувати, привести до ладу теорію та історію цінностей та оцінок у сфері філософії, естетики. Необхідно підкреслити значний внесок Л. Н. Столовича, О. Г. Дробницького, А. І. Бурова, В. В. Ванслова, В. О. Василенко, В. П. Тугаринова, М. Ліфшица, В. П. Крутоуса та ін.

Метою статті є спроба реконструювати передісторію сучасної теорії поняття оцінюючої діяльності. Головною тезою статті є припущення, що процес пізнання та оцінювання дійсності в основі мають однакову природу.

Як відомо, Фалес пов'язував науку з практичними вміннями і це було тим кроком, який сучасні вчені часто забувають або просто не звертають на нього уваги. Зв'язок з практикою мав велике значення для створення теорії оцінки. Хоча на той час ніхто не говорив про оцінюючу діяльність. Тоді мова йшла про виявлення користі в тому чи іншому предметі. Оцінювання

предмета відбувалось через практичний досвід людини. І вже після цього могло бути висловлене твердження цього усвідомлення через поняття. А твердження це і є ні чим іншим, як оціночним судженням. І тому, будь-який вислів стосовно всякого предмету буде оціночним. Це перша спроба людини оцінити явище природи. Доповнив цю теорію Емпедокл. Він пропонував виділяти предмети приємні та неприємні. При цьому мова йде про чуттєвий бік сприйняття предметів та навколишнього середовища. Першими, згідно його теорії, оціночними судженнями були назви почуттів – приємність і прикрість.

Своєрідну позицію висловлював Демокріт у своїй суб'єктивістській теорії сприйняття, в якій спирався на атомістичну теорію. Він вважав, що атоми є складниками всіх речей і мають кількісні характеристики, тому зовсім позбавлені чуттєвих якостей. Він прийшов до думки, що сприйняття перестали бути образами дійсності і zostалися станами інтелекту. На цій основі він поділяв знання на два роди – «істинне», що подає розум, і «темне», що приносять органи чуттів (зір, слух, нюх, смак та ін.). Чуття, на його погляд, мають суб'єктивність і поріг, який не можуть подолати, а розум такого порогу не має. Філософія Демокріта проголошувала гасло досвіду, при цьому критикувала чуттєві сприйняття і зверталась до розуму, як головного критерію оцінюючої діяльності. Саме за допомогою розуму могла творитися оцінка дійсності, нехай і з суб'єктивістських міркувань.

У свою чергу Протагор стояв на позиції сенсуалізму, який він поєднував з релятивізмом. Вихідним пунктом його теорії було те, що людське пізнання ґрунтується на сприйняттах – воно відносне, оскільки кожна людина сприймає один і той самий предмет по-різному. На відміну від Демокріта, Протагор вбачав причину відносності сприйняття у сприйманні дійсності, а не в розумі. Якщо сприйняття відображають дійсність і вони відносні, то і дійсність має бути відотною. Тож і судження про дійсність є найбільш розбіжні та однаково істинні. Започаткований Протагором релятивізм мав антропологічне забарвлення. Гасло, яке він проголошував: «Міра всіх речей – людина». Згідно цього вислову критерієм для будь-якої оцінки, так само і естетичної, є людина. Можливо, що з приводу окремого предмету можуть висловлювати взаємозаперечні судження. Залежить це виключно від людини, яка висловлюється. Так прикладом відносності погляду на те що добре і погане може служити те, що мороз для людини з південного континенту є поганим, а з північного – добрим. Це є прикладом оціночного судження з точки зору на мороз. Далі Протагор висуває досить важливе питання істинності протилежних суджень. Стосовно цієї проблеми він висловлює таку точку зору, що всі судження є істинними, та одні є ліпшими за інші, а якщо вже так, то слід триматися ліпших. Саме в цьому проявлялась оцінююча діяльність людини, яку вона мала робити постійно, обираючи з усіх суджень ті, що є ліпшими.

Втім вихідною тезою Сократа є: «Істина, краса, благо та користь є одне й те саме» [5, с. 58]. На його думку, лише те є добрим, що є корисним. Люди часто помиляються і діють всупереч своїй користі, бо не знають що є добре. Отже, оцінка дійсності і предметів

вбачалась в їх корисності для індивіда. В своїй теорії Сократ асоціював добро з чеснотою, до якої повинна йти людина, бо вона є благом безумовним. Зі своєї несвідомості людина часто робить зло, бо щоб робити добро треба знати що воно є. Виходить знання є достатньою умовою чесноти. А оскільки вона – знання, то їй можна навчитися. Звідси висновок: чеснота як добро і всезагальне благо є оцінками дійсності. А якщо це так, то і оцінювати можна навчитися. Сократ і метод для цього віднайшов. Метод цей складався ще з двох методів: еленктичного і маевтичного. Звісно це були методи пізнання, та оскільки теорії оцінки як такої тоді не існувало, то немає нічого, що підлягало б осуду у використанні цих методів в теорії оцінюючої діяльності. Перший метод спрямований на те, що початком дослідження є критерій знання, потім і саме знання. Його твердження: «Я знаю, що нічого не знаю», – було висловленням критичної позиції [5, с. 46]. Сократ вірив, що можна знайти абсолютну істину, яка була б основою для всіх і всюди. Другий метод спирався на інтуїтивне знання людини, що добро і що зло. Критерієм правильності знань є знання кожної людини, що хорообрість є добро, а підлість – зло. Виходить, що наведені приклади і є оціночними судженнями, тобто назвами тих чи інших визначень.

Кіренаїк Арістіп деякою мірою дотримувався вчення Емпедокла. Він ввів поняття приємності як всезагального і єдиного блага, яке є метою життя. В такому разі і критерієм оцінюючої діяльності виступає фактор приємності будь-чого. Одна приємність, на його думку, відрізняється від іншої приємності лише якістю. «Приємність відрізняється від приємності тільки тим, що одна від одної приємніша» [6, с. 94]. Таким чином, єдиною теорією, яку він проповідував і згідно якої жив, був гедонізм.

Головним реформатором в теорії пізнання античного світу, безумовно, став Платон. Введенням поняття ідей він розв'язав давній спір філософії – чи змінний є буття? Речі є змінними, а ідеї – ні. Платон поділяє буття на два роди – буття пізнаване чуттями і буття пізнаване поняттями. Не зважаючи на такий розподіл, він залишає одвічне існування лише ідеям. Речі, в свою чергу, могли бути тільки подібні до ідей в дійсності. Тож оцінюючи реальний світ, людина спирається на ідеї, вони уособлюють оціночні судження – «красиві речі» та «ідеї краси» [5, с. 72]. Ідеї стають еталонами для оцінки. І саме через них людина висловлює свої оцінки навколишньої дійсності.

Натомість Аристотель в своїй теорії пізнання, а саме ця теорія на той час мала велике значення для оцінюючої діяльності, враховував всі фактори, а саме чуттєвий досвід тіла, логічні закони, за якими будувались речі і категорії. Аристотель протиставляв штучну область пізнання природничій, при цьому остання була головною у пізнанні світу. Кінцевою метою в пізнанні вважалось здобуття розумового знання [5, с. 108]. Його підставою і початком слугував чуттєвий досвід. Віддаючи належне розумові та чуттям, Аристотель дійшов компромісу між раціоналізмом й сенсуалізмом.

На відміну від Аристотеля, Епікур став на виключно сенсуалістичній позиції. Він наголошував на тому, що основою будь-якої істини є почуття. На його думку,

людські враження відтворюють дійсність такою, яка вона є і дають почуття очевидності. Ті речі, які неможливо пізнати безпосередньо, оцінюються опосередковано через інші враження. Вся його теорія наголошує на тому, що чуттєві сприйняття є головним і єдиним критерієм для всякого пізнання, так само і для оцінюючої діяльності.

Представник теоцентризму Філон визначав вихідним пунктом своєї системи Бога. Його Бог був незбагненим і недосяжним, але пізнання світу було можливим лише через нього або через Святе Письмо. Від Бога йшла істина, він – єдиний абсолют, а отже і абсолютна оцінка дійсності. Сутність оцінки в цьому разі становила відповідність душевних якостей людини ідеалам божественним. Це була зовсім інша точка зору на проблему пізнання і оцінки світу, яка стала на довгий час актуальною, авторитетною та взірцевою для всіх інших.

Продовжив і розвинув християнське вчення про Бога Августин Блаженний. Його Бог є найвищим буттям та абсолютном незалежним від нічого. Оскільки Бог є абсолютном, то він не потребує доводів і він є тією абсолютною оцінкою світу, тим критерієм, згідно якого світ існує і перетворюється.

До цієї течії можна віднести і представників мистичного напрямку XIII ст., найвидатнішим з яких став Бонавентура. В його теорії багато уваги приділено поняттям душі та духу. Будь-яке пізнання, на його думку, є пізнанням Бога через пізнання власної душі. Під час наближення до Бога душа повинна працювати – молитись, каятись, робити милосердні справи. Коли дух людини не спотворений бажаннями, а сповнений божою благодаттю, людина уподібнюється божеству. Людина має інтуїцію, це значить, що в кожній миті всесвіту вона бачить сліди Бога і йде до нього по цих слідах. Таким чином, йдучи до Бога, люди оцінюють світ ним створений, а якщо він є абсолютним благом та добром, то він є і абсолютною цінністю, а отже підлягає і оцінюванню. Об'єктивність такої оцінки не потребує доказів, адже Бог – абсолют.

Матеріаліст Роджер Бекон всяке пізнання і оцінювання людиною світу пов'язував з чуттєвим пізнанням, яке спирається на знання здобуті досвідом. Він писав: «Є два способи пізнання, а саме: через аргументацію і через досвід. Аргументація веде до висновків, змушує нас їх виводити, але не дає певності, не усуває сумнівів. Розум заспокоюється лише узрівачи істину, а до узріння істини він може дійти шляхом досвіду. Без досвіду неможливо нічого знати достатнім чином» [6, с. 328]. Тобто абсолютне переконання в тому чи іншому неможливе без досвіду здобутого особисто. Отже, згідно його теорії, справжня оцінка, єдина і істинна, спирається виключно на досвід. Однак філософ нічого не говорить про відносність сприйняття кожної окремої людини. Судячи з цього, для здобуття абсолютного знання і абсолютної істини критерієм служитиме досвід емпіричний. Так Роджер Бекон підпорядковує чуттєве пізнання емпіричному.

Наприкінці XIII ст. в філософії з'являється ще одне ім'я, значення якого виходить поза рамки своєї епохи – це Іоанн Дунс Скот. Він досить жорстоко критикував положення рецептивності пізнання та підпорядкування нижчого пізнання вищому Томи Аквінського, тобто чуттєвого – інтелектуальному. В його теорії також

існував дуалізм істини. Критеріями якої вважались теологія та філософія. Оскільки теологія практична, а філософія теоретична, ці істини можуть не співпадати. Він створює Абсолют, тобто безкінечне буття, яке охоплює всю дійсність, в тому числі Бога і його волю. Бог вільно створює світ. Знання є не причиною його волі, як вважав Фома, а умова. Розум дає можливість волі обирати, тому цей вибір є випадковим, адже в основі лежить інтуїція. Пізніше це стало основою всієї схоластики. Однак, критерій істинності знання і оцінювання залишається той самий – Бог.

Новий час представлений такими видатними іменами, як Ф. Бекон, Р. Декарт, Т. Гоббс, Дж. Локк, Дж. Берклі, Б. Спіноза, Д. Юм. Усіх їх об'єднував великий інтерес до вирішення питання пізнання світу і його оцінювання. Ф. Бекон вважав, що процес пізнання відбувається в два етапи: 1. свідцтво почуттів; 2. розум виносить судження про дані почуттів. Але, як почуття, так і розум мають свої недоліки. Бекон наполягає використовувати нову індукцію – процедури, які забезпечують строгу фіксацію даних спостережень і дослідів, визначають причини і наслідки. Таким чином, він створив новий тип знання – експериментально-індуктивний. А оскільки процес пошуку знання співпадає з оцінюючою діяльністю, то ті ж самі методи треба використовувати для оцінки явищ.

Р. Декарт вважав, що знання приходять виключно з розумової діяльності, в якій почуттям не має місця. Принцип раціоналізму домінує в його вченні. Розум виводить знання з самого себе. Справжніми критеріями знання, на його думку, є ясність і чіткість, які виникають завдяки інтуїції. Щоб інтуїтивні знання прийшли, треба розкласти складну проблему на прості, а це можливо за допомогою дедукції. Тож окрім інтуїції та дедукції розум не повинен допускати нічого. Отже оцінююча діяльність, на його думку, відбувається виключно розумовим шляхом.

На противагу Т. Гоббс вважає емоційне життя другою складовою людського духу поряд з мисленням. Відчуття предметів або сприяє рухові в серці, або заважає. Добром є все до чого ми прагнемо, злом є все чого ми намагаємось уникнути. Сприймаючи і оцінюючи світ, людина керується по-перше, своїми відчуттями, по-друге, за допомогою аналітичного і синтетичного методів пізнання робить свої умовиводи через мовлення. Знову емоційно-почуттєвий та раціональний методи поєднуються.

Все людське пізнання здійснюється на основі відчуттів та досвіду стверджував Дж. Локк. Досвід являє собою рефлексію відчуттів. Всі оцінки, які люди дають предметам навколишнього світу, виражені в знаках. Ці знаки бувають двох видів: 1. ідеї – знаки речей в розумі; 2. слова – знаки ідей [3, с. 123].

Натомість Джордж Берклі наполягав на тому, що оцінююча діяльність відбувається через сприймання. Всі оцінки є вираженням ідей як фактів людської свідомості, представлені відчуттями, емоціями, пам'яттю та уявою.

Д. Юм вважав, що весь матеріал для мислення і оцінки дається зовнішніми та внутрішніми почуттями і лише їх змішування або поєднання є справою розуму. Враження – основа будь-якого пізнання. Принцип, за яким діє оцінка – звичка. Краса скоріше відчувається ніж осягається розумом.

Революційний прорив в теорії оцінки взагалі і естетичної особливо зробили представники німецької класичної філософії. І. Кант винайшов чотири головні ознаки естетичного смаку. Першою є безкорисливість, оскільки естетичне задоволення залежить не від реального існування предмету, тому що подобається не сам предмет, а його споглядання. Другою ознакою вважається безпонятійність, оскільки відбувається насолодження безпосереднім відчуттям красивої речі, не поняттям про цю річ. Третя ознака лежить в тому, що предметом естетичного впадобання є не ціла річ, а тільки форма доцільності предмету, отже краса речі знаходиться в її формі. Четвертою ознакою є всезагальність. Він наполягав на суб'єктивності естетичного судження: «... судженню смаку ... повинно бути притаманне право на значення для кожного, але не на всезагальність, спрямовану на об'єкти, іншими словами, з судженням смаку повинно бути пов'язане право на суб'єктивну все загальність» [2, с. 25].

У свою чергу Ф. Шеллінг наголошує на тому, що дійти вищого пізнання можна за допомогою мистецтва, яке створює ідеальні образи, поєднуючи свідому і несвідому діяльність в процесі створення творів мистецтва. Воно не може бути підпорядковане нічому, тому воно має безкорисливу природу про яку говорив Кант. Отже, згідно філософії мистецтва Шеллінга, оцінка творів здійснюється при поєднанні свідомого та несвідомого в одному творі і призначається як ідеал для всіх, тому що має безкорисливу природу.

Як стверджує Гегель: «Краса в мистецтві дарує нам насолоду саме вільним характером творчості та образних форм ... Художня творчість ... опирається регулюванню з боку думки ... предмет не відповідає вимогам наукового аналізу» [1, с. 11–12]. Він пропонує строго виділити наукове оцінювання предметів мистецтва, як роботу мистецтвознавця, експерта або критика. Оскільки в цьому процесі він оцінює його зміст, засоби зображення та відповідність них один одному. Гегель пропонує займатися цим вчності, бо «її справа та завдання полягають в естетичній оцінці індивідуальних творів мистецтва та у знанні історичних обставин обумовлюючих художній твір. Лише така глибока та обдумана оцінка ... в змозі проникнути у всю глибину індивідуального художнього твору» [1, с. 27].

Ніцше наполягає на тому, що оцінка деякою мірою співпадає з цінністю. Цінності, яким служить людина – соціальні. Через історичні процеси, що відбуваються в суспільстві, цінності змінюються і ці зміни «залежать від зростання сили особистості, яка їх визначає» [4, с. 7]. Але, як зазначає філософ, зростання песимізму впродовж наступних двох століть, неспроможність досягнення мети приводить взагалі до втрати віри в цінності, втрати бажання діяти. Почуття залишаються поза часом і не можуть визначати цінності. З'являється більш горде відношення до пізнання.

В. Дільтей в своїй теорії визначає головними способами пізнання світу інтуїцію, розуміння, повну віддачу почуттям. По-справжньому життя відображається лише у творах різних видів мистецтва. Емоційно-чуттєва сфера пізнання та оцінювання стає на перший план. Раціональному пізнанню відводиться орієнтир на реалізацію практичних планів та інтересів з позицій утилітарної доцільності. За допомогою науки

інтерпретацій – герменевтики, філософ пропонує здобувати будь-яке гуманітарне знання. Оцінка зовнішньої дійсності відбувається через інтроспекцію (до самого себе) і емпатію (до інших осіб).

Вихідним пунктом теорії А. Бергсона є те, що пізнавальна та оцінююча діяльність має два роди: інтелектуальний, який підкоряється утилітарності пізнання, та інтуїтивний, який має безкорисну природу. Останній оцінює дійсність такою, яка вона є. Процес оцінювання відбувається на основі сприйняття.

Г. Ріккерт намагався віднайти єдиний правильний шлях у вирішенні проблеми співвідношення цінностей та оцінок. Оцінки, на його думку, мають виключно суб'єктивістський характер, цінності навпаки займають позицію об'єктивізму. Цінності є проблемою, що стає попереду проблеми миру, а перед останньою стоїть проблема історії. Отже саме історичний процес допомагає людині визначати загальні цінності для всього людства і робити правильні оцінки навколишнього світу.

Представники прагматизму Ч. Пірс, У. Джемс, Дж. Дьюї зробили значний внесок в теорію оцінюючої діяльності. Був визначений єдиний метод для її здійснення – прагматичний. Він представляв відношення до конкретного предмету, таку точку зору, яка привертає увагу до речей як результатів, фактів. Не останню роль в оцінці відіграють відчуття, які виділяє розум (завдяки інтуїції) стосовно предметів, що мають значення в практичному та естетичному відношенні. Вчені наполягали, що оцінка не має реального значення поза зв'язку цілей та засобів їх досягнення. Отже в основі будь-якої діяльності, в тому числі і оцінюючої, лежить принцип телеологізму.

У свою чергу Е. Гуссерль наголошує на тому, що людина сама і тільки сама надає значення і сенс всім предметам дійсності. Відбувається це в свідомості людини без виходу назовні, оскільки зовнішні знання не дають позбавитись ілюзій, які нав'язує світ. На думку філософа, саме в свідомості окремої людини знаходяться корені «об'єктивізму» як принципу пізнання. Оцінюючи себе через рефлексії, одна людина оцінює іншу за аналогією з собою. При цьому сприйняття іншої людини, як об'єктивної, лежить в глибоких шарах свідомості.

Натомість М. Шелер пропонував не асоціювати поняття особистості з розумом людини, бо повніше особистість проявляється через емоції, почуття, які мало пов'язані з розумом. Він вводить поняття «сердечної логіки», до якої належать емоції. На думку філософа, основою для будь-яких відношень служить принцип «симпатії», який ґрунтується на почутті любові. Тож усі оцінки людина робить з огляду на ті емоції та почуття, які викликає предмет дійсності. Головним з почуттів при цьому є симпатія. Саме вона визначає істинне відношення індивіда до окремого предмету, а розум виносить твердження.

Нарешті, представник герменевтики Г.–Г. Гадамер трактує процес оцінювання як пошук сенсу (сути) предмету. Процес оцінюючої діяльності в основі своїй має різні види досвіду: світовий досвід, безпосередні відчуття, практичний та естетичний досвід. Відбувається оцінювання через мовлення. Мова стає тим середовищем, в якому йде пошук істини через діалог питання-відповідь.

Історико-філософський аналіз дослідження проблеми приводить до певних висновків: оцінка та оцінююча діяльність порівняно рано стали об'єктом філософської рефлексії. Позиції дослідників щодо специфіки оцінюючої діяльності визначились в таких антиноміях як емоційно-почуттєве та раціональне ставлення до об'єкта. Позиція автора полягає в тому, що розмаїття наукових точок зору повинні взаємодоповнювати і тим самим взаємоузгоджувати одна одну. Вивчення проблеми оцінки потребує подальшого осмислення механізмів зазначеного взаємодоповнення.

Список використаних джерел

1. Гегель Г. В. Ф. Лекции по эстетике [Текст]: в 2 т. / Г. В. Гегель. – СПб.: Наука, 1999. – 662 с.
2. Кант И. Сочинения [Текст]: на нем. и рус. яз. / И. Кант; подгот. Н. Мотрошилова, Б. Тушлинг. – М.: Камі, 1994. – Т.1: Трактаты и статьи (1784–1796). – [Б. м.]: [б.в.], 1994. – 586 с.
3. Локк Дж. Розвідка про людське розуміння [Текст]: у 4-х кн. / Д. Локк; пер. з англ. Н. Бордукова. – [Х.]: Акта, 2002. – Кн.1. – Х.: [б.в.], 2002. – 152 с.
4. Ницше Ф. Воля к власти. Опыт переоценки всех ценностей [Текст]: незавершенный трактат / Ф. Ницше; пер. с нем. Е. Герцык [и др.]; в реконструкции Э. Ферстер–Ницше, П. Гаст; сост., общ. ред. В. Миронов. – М.: Культурная Революция, 2005. – 880 с.
5. Сократ [Текст]. – Платон. – Аристотель. – Сенека / сост. Е. Орлова [и др.]. – М.: Республика, 1995. – 267 с.
6. Татаркевич В. Історія філософії [Текст] / В. Татаркевич. – Л.: Свічадо, 1997. – Т.1: Антична і середньовічна філософія / пер. з пол. А. Шкраб'юк. – [Б. м.]: [б.в.], 1997. – 456 с.

References

1. Gegel G. V. F. Leksii po estetike [Tekst]: v 2 t. / G. V. Gegel. – SPb.: Nauka. 1999. – 662 s.
2. Kant I. Sochineniya [Tekst]: na nem. i rus. yaz. / I. Kant; podgot. N. Motroshilova. B. Tushling. – M.: Kami. 1994. – T.1: Traktaty i stati (1784–1796). – [B. m.]: [b.v.]. 1994. – 586 s.
3. Lokk Dzh. Rozvidka pro liudske rozuminnia [Tekst]: u 4-kh kn. / D. Lokk; per. z anhl. N. Bor dukova. – [Kh.]: Akta, 2002. – Kn.1. – Kh.: [b.v.], 2002. – 152 s.
4. Nitshe F. Volya k vlasti. Opyt pereotsenki vsekh tsennostey [Tekst]: nezavershennyi traktat / F. Nitshe; per. s nem. E. Gertsyk [i dr.]; v rekonstruktsii E. Ferster–Nitshe. P. Gast; sost., obshch. red. V. Mironov. – M.: Kulturnaya Revolyutsiya. 2005. – 880 s.
5. Sokrat [Tekst]. – Platon. – Aristotel. – Seneka / sost. E. Orlova [i dr.]. – M.: Respublika. 1995. – 267 s.
6. Tatarkevych V. Istoriia filosofii [Tekst] / V. Tatarkevych. – L.: Svichado, 1997. – T.1: Antychna i serednovichna filosofia / per. z pol. A. Shkrabiuk. – [B. m.]: [b.v.], 1997. – 456 s.

Solodilova O. V., candidate of philosophy, associate professor department of philosophy and social and political disciplines, University of customs and finance (Ukraine, Dnipro), rveo82@gmail.com

Evaluation through the prism of the history of philosophy

The article is aimed to attempt to reconstruct the prehistory of modern theory of the concept of evaluating activity. The main thesis of the article is the assumption that the process of cognition and evaluation of reality are of the same nature at the core. Historical, comparative methods and method of analysis were used to structure the main material. Studying of the act of perception consists of the presence of its evaluation moment. The purpose of the comparative assessment is to establish more or less artsy within the aesthetic level. The mechanism of evaluating activity consists of: perception, value-neutral evaluation as a fact, formal analysis of the artworks. An aesthetic meaning of the artistic techniques stems from the relation to the whole, to the compositional unity. This relation is a ratio of means to the goal. Historical and philosophical analysis of the study leads to the certain conclusions, namely: evaluation and evaluating activities became an object of philosophical reflection relatively early. The researchers' positions regarding the specifics of evaluating activity have been determined in such antinomies as emotionally sensual and rational attitude to an object.

Keywords: assessment, history of philosophy, cognition, evaluation.

* * *

УДК 18:165

Опанасюк Ю.,
докторант, Національний педагогічний
університет ім. М. П. Драгоманова
(Україна, Київ), gileya.org.ua@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Сучасному світу притаманні стрімке наростання інформації і зміна засобів комунікації. Ще донедавна людина набувала знань, яких їй вистачало на все її життя. Сьогодні інформація старіє, не встигаючи дійти до споживача, якому доводиться постійно вчитися, перенавчатися, перетворювати власне життя. Із зміною сукупної діяльності принципово змінилися й комунікаційні технології. Отож, нині треба вміти швидко орієнтуватися в просторі знань, навчитися без жалю відмовлятися від застарілих стереотипів і форм поведінки та мислення. Водночас сучасний етап розвитку людства характеризується посиленням процесу глобалізації та поглибленням проблем у системі відносин «людина – суспільство». Підвищуючи ефективність економіки, глобалізація побіжно створює потенційну загрозу демонтажу створеної протягом попереднього століття соціальної набудови з можливим загостренням класових відносин у планетарному масштабі.

Ключові слова: людина, освіта, інформація, філософія освіти, глобалізація, прогрес.

Оскільки філософія освіти належить до розряду гуманітарних, людинознавчих наук і нерозривно пов'язана з усвідомленням та розумінням місця й ролі людини в сучасному світі, а також через те, що ХХ століття можна вважати певною мірою переломним в її розвитку, тенденції піднесення сучасного людинознавства безпосереднім чином позначатимуться (і вже позначаються) на метаморфозах основних педагогічних понять, категорій, закономірностей та взаємозв'язків, а, отже, й на трансформації педагогіки як науки в цілому.

Відзначимо глобальне й стрімке *лавиноподібне наростання інформації і зміну засобів комунікації в сучасному світі*. Сторіччя тому людина в процесі власної освіти отримувала знання, яких вистачало на все її життя. Зміна інформації йшла вкрай повільно. Сьогоднішня визначається як час інформаційного буму, інформаційного вибуху. Інформація старіє, не встигаючи дійти до свого споживача. Особливо це відноситься до науково-технічної, професійно орієнтованої інформації. Звідси виникає проблема відбору змісту освіти. Як абсолютно справедливо відзначає П. Г. Щедровіцький, «розуміння того, що людина обтяжена швидко застаріваючими і нефункціональними знаннями, уміннями і навиками; розуміння того, що чим більше людина знає і уміє, тим вона є слабкішою по відношенню до постійно змінного світу; розуміння того, що найбільш гнучким, мобільним і сильним є той, хто уміє перетворювати простір свого інтелекту на «чистий лист паперу»; розуміння того, що найважливішою виявляється функція того, що забуває, стирання, і саме здатність здійснити цю функцію робить людину учасником процесу розвитку – все це є симптомами тихої революції, яка відбулася у сфері педагогіки» [1, с. 138].

Визначальною рисою сучасного суспільного життя для кожного індивіда як соціально активної істоти є *необхідність постійно доучуватися, перенавчатися, змінювати своє життя*. Загальновідомо, що якщо до кінця ХІХ ст. вимоги до форм виробничо-практичної діяльності мінялися приблизно з тією ж частотою, що і покоління, то сьогодні окремій людині доводиться кілька разів змінювати спеціалізацію і навіть професію впродовж свого життя. На думку П. Г. Щедровіцького, відбулося істотне розузгодження циклу життя людини